

معرفی فرهنگ جامع

فرش ایران

■ فرهنگ جامع فرش یادواره (دانشنامه ایران)

■ نوشته: احمد دانشگر

■ یادواره اسدی

ضبط رمز و رازهای این زیباترین پدیده‌ی ساخته دست انسان می‌باشد و تألیف «فرهنگ جامع فرش ایران» با همین هدف و در این جهت صورت پذیرفته است.

تحریر چنین کتاب‌هایی موجب می‌گردد تا: الف - لغات و اصطلاحات و سایر ظرایف هنر فرش بافی که نتیجه تلاش هنرمندان طی قرن‌هاست حفظ و نگهداری شده و به مرور تکامل یابد و دست نخورده به نسل‌های بعدی منتقل گردد.

ب - با ایجاد سهولت در کار دستیابی به مآخذ مربوطه سطح آگاهی دست‌اندرکاران و نگرش علمی ایشان بر نتایج کار خویش افزایش یابد و میدان دید و قدرت تشخیص آنها وسعت و افزونی گیرد.

ب - ویژگی‌های هنری و فرهنگی این اثر ارجمند که مجموعه‌ای از شخصیت و معنا در خود نهفته دارد به عنوان دست‌آوردی از سنت‌های مردم این سرزمین شماری از ارزش‌های والای خود را به جهانیان بنمایاند و فرش و فرش بافی ایران در گستره میدان هنر و فن جهانی جایگاه خویش را بیابد و آن را حفظ کند.

پیرامون منابع تدوین این مجموعه و سایر ویژگی‌های آن در مقدمه کتاب شرح لازم داده شده، اما در اینجا ذکر چند نکته را ضروری می‌دانم:

۱- در تدوین این فرهنگ روش سنتی فرش بافان که گرایش به جانب سادگی گفتار و بی‌پیرایگی رفتار است اتخاذ گردیده و مطالب از زبان بافندگان و سایر دست‌اندرکاران بیان شده و حتی در بسیاری موارد انشا

دارد، و می‌توان آن را نمونه‌ای عالی در نمایاندن ذوق و سلیقه و خلاقیت و حاصل تفکر و تجسم انسان از یک سو و الهام‌بخشی امین و قابل اطمینان برای سایر هنرها از سوی دیگر دانست. کدام هنر و صنعت را می‌توان یافت که با این حجم همه‌گیری و سیطره برانگیزاننده ذوق افراد مختلف با روشها و منشها و عادات و رسوم و فرهنگ متفاوت باشد، از سرانگشتان ظریف و پراحساس دختران و زنان، در متن جامعه روستایی و عشایری بترآورد و انگیزشی مردمی داشته و ترجمان احساسات و عشق‌ها، شادی‌ها، دردهای بسی‌درمان و ناگفتنی ایشان گردد و در عین حال قوام‌بخش پایه‌های اقتصاد خانواده‌ها و جوامع و حتی سرزمین‌ها و کشورها شود.

هنر و صنعتی این چنین بهنجار و اصیل و همه‌گیر و سودبخش نیاز به توجه بیشتر بویژه از جانب اندیشمندان خودی دارد. توجهی بنیادین و علمی و کارساز!

این کار میسر نمی‌گردد مگر به جلوه دادن و هدایت آن به جانب اعتلا و در بستر دانش و علم و بهره‌گیری از تکنیک و روش‌های نو و دریافت بازدهی بهینه و پیشینه از آن.

فرش بافی بدون شک خود دانش و علمی مبتنی بر تفکر و تعمق به همراه داشته که بدان توجه نمی‌شده و همین عدم توجه تاریخی بار پژوهشگران این زمان را ده چندان ساخته و بسی سنگین کرده است. پرداختن به «دانش فرش بافی» نیازمند ایجاد دانشگاه‌ها، تربیت استادان و استادکاران، تألیف کتاب‌ها و جمع‌آوری و

گویند رمز عشق مگویند و مشنوید
مشکل حکایتی است که تقریر می‌کنند
تسویش وقت پیر مغان می‌دهند باز
این سالکان نگر که چه با پیر می‌کنند
صد ملک دل به نیم نظر می‌توان خرید
خوبان در این معامله تقصیر می‌کنند
«حافظ»

ابتدا اجازه می‌خواهم درود بی‌پایان خود را به جامعه هنرمندان و صنعتگران و سایر دست‌اندرکاران هنر و صنعت و دانش فرش بافی بویژه بافندگان گمنامی که در حقیقت صاحبان اصلی و برپای دارنده واقعی جایگاه رفیع فرش ایران می‌باشند تقدیم دارم و به ایشان خسته نباشید بگویم.

اما پیرامون سبب تألیف «فرهنگ جامع فرش ایران» و در جهت معرفی این کتاب:

فرش بافی هنری مردمی است که از جمع انسان‌هایی صادق و بی‌ریا برخاسته، نشو و نما کرده، متحول گشته و الهام بخش بسیاری از هنرهای دیگر بوده و در جهت تکامل آنها پیش رفته است.

هنرهای طراحی، سه بعدی و برجسته کاری، نقاشی، صورت‌نگری، تذهیب و تشعیر، خاتم‌کاری، کاشی‌کاری، مینیاتور، رنگ و رنگری هر کدام در تحول به سوی تکامل از این هنر الهام گرفته‌اند.

فرش بافی اگرچه بر اثر صدمه‌پذیری این دست‌باف آنگونه که باید قدمت خود را نشان نمی‌دهد اما بدون شک سابقه‌ای طولانی‌تر از بسیاری هنرهای یاد شده

Rebellious Reformer

The Drawing and Painting of Riza-yi

Abbasi of Isfahan

Sheila R. canby

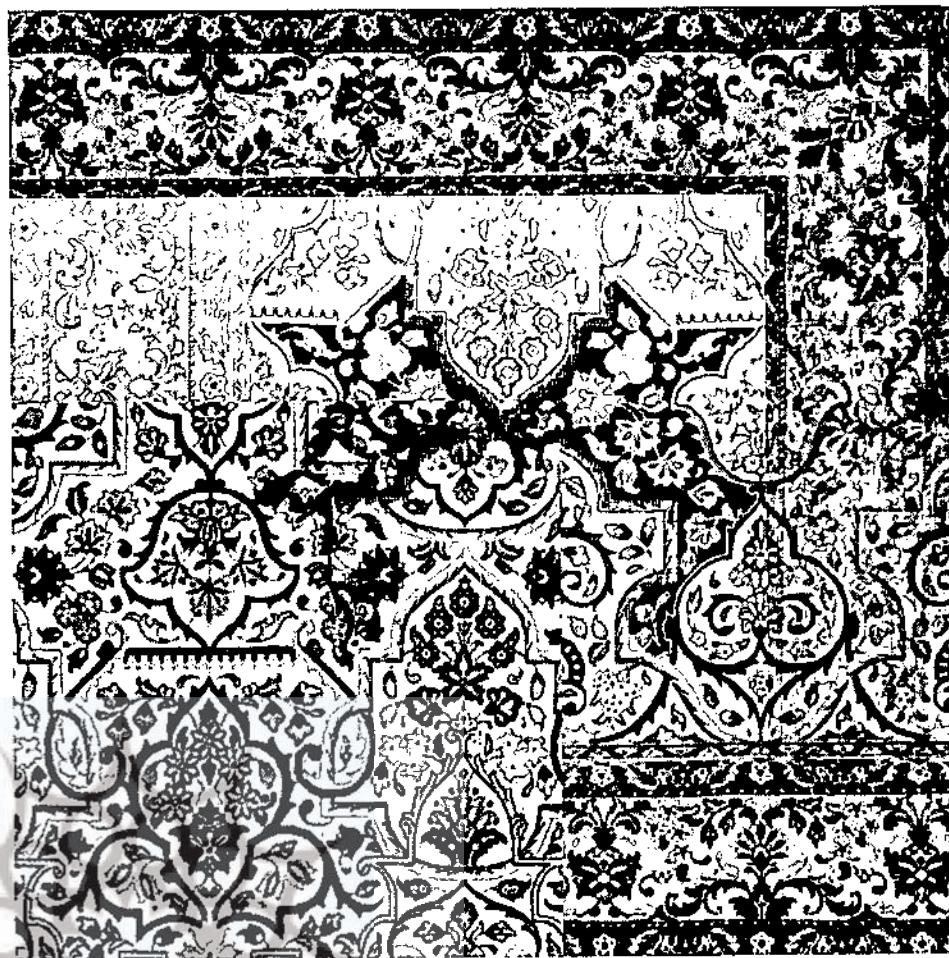
رضا عباسی و بهزاد از بزرگترین هنرمندان و نقاشان ایرانی هستند. رضا عباسی به عنوان هنرمند و نقاش ممتاز دربار شاه عباس اول (۱۶۲۹ - ۱۵۸۷)، در آثارش، ایران دوره صفوی را به تصویر درآورده است. در دوره‌ای که شاه عباس توانسته بود کشوری واحد و قدرتمند ایجاد کند، نقاشی‌ها و طرح‌های رضا، همواره بیان‌کننده نوعی نشاط و جوانی و امید است. وی در کارهایش تا حدودی از آثار بهزاد نقاش بزرگ دوره تیموری الهام گرفته است.

نقاشان ایرانی تا اواخر قرن هفدهم میلادی دارای یک سبک خاص و مشخصی در نقاشی بوده‌اند. اما کم‌کم این هنر زیبا و سنتی ایرانی تا حدودی تحت تأثیر نقاشی‌های غربی و سبک‌های آنها قرار گرفته است.

کتاب حاضر در واقع مجموعه‌ای از آثار رضا عباسی را ارائه می‌دهد، چه کارهایی که توسط خود وی امضاء شده است و چه آنهایی که به وی نسبت داده می‌شود.

شیلا کنبی به عنوان مسؤل بخش هنر اسلامی و روزگار باستان در موزه بریتانیا فعالیت دارد، از وی کتاب‌های دیگری نیز با نام پنج قرن نقاشی و نقاشی ایرانی (Five centuries of Painting and Persian Painting) منتشر شده است.

کتاب در سال ۱۹۹۹، در ۲۴۸ صفحه به همراه ۶۶ تصویر رنگی و با قیمت ۹۵ پوند توسط انتشارات I.B.Tauris منتشر شده است.

و بافندگان.

ث: مطالب کلی پیرامون بافت و تزئین فرش شامل (۱۲۰۰) عنوان از جمله موارد زیر: آسیب‌های فرش و مواد اولیه آن، استادکار، بافت و امور تکمیلی فرش، بافتگاه، انواع بافت، برجسته بافی، پشم، پنبه و سایر مواد اولیه، تراش فرش، جاجیم بافی، چله کشی، حاشیه فرش، حجم بافی، رفوگری، زیلو بافی، کوتاه آمدن فرش، گره و انواع آن، انواع فرش‌ها از جمله قالی و گلیم و پلاس و بافت آنها.

ج: مقیاس‌ها

شامل حدود (۶۰) عنوان از جمله: آرشین، اینچ، باتمان، پوط، پوند، چارک، خروار، ذرع، ری، گره، گز، گندم، مقاط.

کار تدوین فرهنگ فرش با توجه به گستردگی تاریخی و جغرافیایی و تفاوت‌های موجود در اصطلاحات و روشها و برداشتها بویژه آن که برای اولین بار به این صورت و حجم انجام می‌گردید، بس مشکل می‌نمود که بحمد... هرچند ناقص انجام شد، امیدوارم با توجه به اهمیت این کار و بزرگی آن هنرمندان عزیز و استادان فن بر نقایص آن به دیده اغماض بنگرند، بدین چشم‌داشت که مگر لبهای تشنه شیفته‌ای را در آن سوی کویر نیازمندی تازگی بخشد و چهره منتظران را به شرف آورد و قطره‌ای باشد از دریای بی‌کران هنر ارجمند مردم این سرزمین که به قول مولانا:

آب دریا را اگر نتوان کشید

پس به قدر تشنگی باید پشید

ایشان به همان صورت نقل گردیده است.

۴. مندرجات کتاب مشتمل بر حدود دو هزار و چهارصد عنوان است که در شش موضوع اما درهم و به صورت الفبایی و به روش فرهنگ‌نویسی جدید به شرح زیر تنظیم شده و فهرست الفبایی عنوان‌های داخل در هر موضوع در پایان کتاب مندرج است:

الف: مطالب اقتصادی

شامل حدود (۲۵۰) عنوان از جمله:

آمار، ارزش، استاندارد، اعتبارات، بازار، بازاریابی، بانک، بسته‌بندی، بیمه، رقابت در تجارت، توسعه صادرات، قیمت تمام شده، مطلوبیت کالا، گمرک.

ب: مطالب جغرافیایی

شامل حدود (۴۰) عنوان در شرح وضعیت جغرافیایی فرش بافی، استعدادهای بالقوه، وضعیت مواد اولیه، مراکز فرش بافی ایران و جهان.

پ: موضوعات مربوط به رنگ و رنگرزی و شیمی رنگ. شامل بیش از (۴۰۰) عنوان از جمله:

ویژگی‌های کلیه رنگها، روان‌شناسی رنگها، رنگهای اولیه و ثانویه، طیف نور، مواد رنگ‌دار، نورانیت رنگ، هماهنگی و تضاد رنگها، نحوه ساخت برخی رنگها.

ت: طرح‌های فرش ایران

شامل حدود (۲۵۰) عنوان و طبقه‌بندی طرح‌های فرش ایران که برای اولین بار به صورت علمی و همه‌گیر انجام شده است از جمله:

تقسیم طرح‌های فرش در دو بخش و هشت گروه با توجه و استناد به طبیعت و در نظر گرفتن اهداف طراحان